

Egy könyvtári pályázat tapasztalatai

A Számítógépes iskola a nyílt társadalomért c. közoktatás-fejlesztési részprogram keretében a Soros Alapítvány első ízben indított pályázatot iskolai könyvtárak részére. A pályázat célja az iskolai könyvtárak hardver és szoftver felszerelésének megalapozása, ill. további fejlesztése volt. Az 1996 elején közzétett felhívás szövege az iskolák részvételét szigorú feltételekhez kötötte. Utóbbiak között szerepelt a könyvtár működéséhez szükséges tanteremnyi, önálló rendelkezési, berendezési helyiség (kb. 50 m² nagyságú), megfelelő összetételű (legalább 10 000 egységnyi), feltártású és évente legalább 100 e Ft-ból gyarapított állomány, valamint legalább egy, teljes munkaidőben foglalkoztatott (más szóval főfoglalkozású), megfelelően képzett könyvtárostanár.

Ezen kívül a pályázati lapon szereplő kérdésekkel a számítógépes eszközökkel végzett tartalmi munkát, ill. az erre vonatkozó terveket szerettük volna számba venni. További szempontokat jelentettek az értékeléshez a könyvtárnak a szoros értelemben vett szakmai feladatokon túlmutató vállalásai, és a könyvtárhoz kapcsolódó diák-öntevékenység kialakult formái.

A pályázati elbírálásban sokat számított a könyvtár fejlesztését segítő helyi közakarat, a fenntartók és az iskolavezetés, ill. a szülők, a tágabb társadalmi környezet fejlesztő közreműködésének mértéke.

A fentiek együttes megítélését nagy mértékben segítette a pályázatok többségéhez csatolt melléklet, amely részletesebben bemutatta az intézmény helyi sajátosságait, ismertette és elemezte az iskola könyvtárra épülő szakmai, pedagógiai programját és a számítógépesítéssel várható többleteit.

Mi indította a Soros Alapítványt e pályázat meghirdetésére?

A gazdasági, tudományos, politikai szférában, szinte életünk minden területén egzisztenciálisan fontossá váltak a közösség és az egyén számára az időben (minél gyorsabban) megszerzett jó információk és a használatukhoz, feldolgozásukhoz nélkülözhetetlen kommunikációs képességek. Ehhez az információs eszközök, technikák és ezek intézményes rendszerének gyors fejlődése hazai körülményeink között is egyre szélesedő lehetőséget, segítséget kínál. Ezeknek az eszközöknek a megismerésére, használatára azonban kellőképpen fel kell készítenie az iskolának a jövő nemzedékét, mégpedig nem is akárhogy, hiszen a jelenben kell a tanulóknak megszerezniük a jövőben is alkalmazható tudást, használói felkészültséget. Itt nem csak arról van szó, hogy e cél érdekében az iskolának egy korszerűnek tekinthető információs technikát, eszközzrendszert kell meghonosítaniuk, hanem ezzel egyidejűleg az önálló ismeretszerzés, az önálló, hatékony tanulás új módszereit, egy újfajta információs szemléletet is közvetíteniük, sugallniuk kell az iskolának. Az elsajátított ismeretek minőségi, mennyiségi jellemzői mellett tehát egyre fontosabbá kell hogy váljék az információk megszer-

zésének, feldolgozásának módja. A passzív ismeretbefogadás, az ismeretek verbális reprodukciója helyett az iskolának olyan életszerű helyzeteket kell szimulálnia, reprodukálnia a tanítási órákon (és a tanórákon kívül), melyek során a tanuló elsajátíthatja az önálló problémamegoldás információs forrásainak, ismerethordozóinak használatát, a megszerzett információk szelektív, alkotó feldolgozását. Ehhez megfelelő képességek, készségek, felkészültségek elsajátítására van szükség, de egyúttal az önálló ismeretszerzés rendszeres gyakorlása közben e képességek továbbfejleszthetők.

Az érvényben lévő közoktatási törvény és az új tantervi program (ld. Nemzeti Alaptanterv=NAT) a fenti követelményeket már nemcsak javasolja, hanem meg is követeli. A törvény szövege szerint a tanulónak joga van ahhoz, hogy hozzájusson a tanulmányaihoz szükséges információkhoz, a valóság sokoldalú megismeréséhez. *A NAT minden műveltségterületére egyaránt vonatkozó közös követelményről van szó. A fenti képességek megszerzésének minden műveltségterületen fontos színtere, eszközrendszere és módszere az iskolai könyvtár.* A könyvtár használatára vonatkozó tantervi követelmények pedig tantárgyközileg és KÖNYVTÁRI INFORMATIKA címen az INFORMATIKA önálló részműveltségi területeként is helyet kaptak a NAT-ban.

A könyvtárban ennek a nevelési feladatnak a megjelenése korántsem új jelenség: több évtizedes hagyományai vannak a forrásalapú önálló szellemi munkára nevelésnek. Ennek köszönhetően a hagyományos eszközökre, forrásokra alapozva kialakultak az önálló tájékozódás, ismeretszerzés újabb információs eszközökkel is alkalmazható módszerei, munkaformái.

A könyvtár egy olyan sajátos egysége az iskolának, ahol a tanuló egységben láthatja a különböző tantárgyak által részekre szabdalt világot, egyúttal megtalálhatja a tankönyvekkel és egyéb taneszközökkel nehezen követhető, jelenre vonatkozó információkat.

Elvileg egy olyan, térben és időben nyitott, szellemi műhely az iskola könyvtára, ahol szabadon hozzáférhetőek a források, eszközök az egyéni és csoportos használat számára. Egyúttal az intézmény leginkább demokratikus jellegű, szabad szellemű helye, ahol a tanárok és diákok egymás között partneri, oldott, együttműködő jellegű kapcsolatot alakíthatnak ki tapasztalataink szerint. A könyvtár a közösségi élet központja lehet, ahol az ott megfordulók kicserélhetik információikat, megbeszélhetik problémáikat, megoszthatják gondolataikat.

Ahhoz, hogy a fenti előremutató elképzeléseknek, elvárásoknak az iskola könyvtára megfelelhessen, jól felszerelt, korszerű tanulási forrásközponttá kell válnia. *Az ehhez szükséges információs eszközök és források megteremtésében kívánt a pályázat segítséget nyújtani az iskoláknak.*

Kétségtelenül nem könnyű a hagyományos feladatokra sem mindig alkalmas könyvtárat korszerű forrásközponttá fejleszteni. Színvonalas információs eszközöket, könyvtári technológiát elsősorban olyan helyekre lehet és érdemes telepíteni, ahol a működés elemi feltételei adottak, ahol élni tudnak az elektronizáció, a telekommunikáció eredményeivel, határozott pedagógiai elképzelésekkel rendelkeznek az eszközök felhasználásával kapcsolatban, az iskola vezetése és nevelőtestülete felkészült és fogadóképes az új technikára. Ez volt a pályázat pre-konceptiója, és ezért szabta meg meglehetősen szigorúan a kuratórium a pályázat feltételeit.

Hol tart az iskolai könyvtárak számítógépesítése? (Mire alapozhatták elképzeléseiket a pályázók?)

A pályázati felhívás igen nagy érdeklődést keltett az iskolák körében. Arra azonban nem számítottunk, hogy a közel 4 ezerre tehető közoktatási intézmény közül 930 ad majd be többségében igen magas színvonalú könyvtári számítógépesítési programot. A jelentkező intézmények között a vidéki és fővárosi, az általános és a középfokú intézmények, a különböző fenntartású és szociokulturális környezetben működő iskolák vegyesen képviseltették magukat.

A rendkívüli érdeklődés azt mutatta, hogy az iskolák számítógépesítése mellett, ill. után hihetetlen gyorsasággal növekedtek meg az elektronikus eszközök könyvtári alkalmazása iránti igények. *Előzményként* megemlíthetjük, hogy a 80-as évek vége felé kezdődött el az iskolai könyvtárakban a számítógép megjelenése, s körülbelül ezzel egyidejűleg megindult a könyvtári munkafolyamatokra kifejlesztett programok első változatainak alkalmazása is. (Hozzá kell tennünk, hogy a nagyobb könyvtárainkban már jóval ezt megelőzően, de nem kevesebb problémával zajlott, sőt zajlik jelenleg is a számítógépes rendszerek, helyi adatbázisok létrehozása.) A pályázók közül hozzávetőleg 250-270 helyen működik számítógép (többnyire 386-os vagy 486-os DX típusú) általában egyfelhasználós könyvtári integrált programmal. A pályázatok által említett könyvtári programok között az iskolai könyvtár tényleges szükségleteinek megfelelő szoftverek (ISIS, TEXTAR, SZIRÉN, VOYAGER, TINLIB stb.) közül leggyakrabban a SZIRÉN programrendszer különböző verzióival találkozhattunk. A könyvtárak túlnyomó többségében csak a könyvtári munkafolyamatok megkönnyítését szolgálta a számítógépesítés, a feltételek szükségessége miatt a használói alkalmazást szolgáló hálózat kiépítésére nem is gondolhattak. Gondot okozott általában a hardver feltételek elégtelensége (szüksős tárolókapacitás, printer hiánya stb.), a tájékoztatáshoz szükséges adatbázisok hiánya. A pályázatokban jelzett problémák általában reprezentálják az országos helyzetet. (A számítógépet használó iskolai könyvtárak száma becslésünk szerint kb. 300-350-re tehető, nem sokkal haladja meg a fenti értéket.)

Mint említettük, az iskolai könyvtárak számítógépesítése az iskolák informatikai fejlesztéséhez képest is lépéshátrányban volt. *Ennek nyilvánvalóan voltak anyagi eredetű okai.* Az iskolák vezetői, fenntartói önerőből nehezen tudták megvásárolni a könyvtár számára szükséges gépet, szoftvert az egyre növekedő fenntartási költségek mellett. De kétségtelenül *szemléleti okokra is visszavezethető a lemaradás.* Az iskola informatikai fejlesztése során egyszerűen azért nem gondoltak a könyvtárra, mert a döntéshozó fenntartó vagy iskolavezető tudatában még a régebbi hagyományos könyvtárkép élt. Nem ismerték fel a könyvtár elektronizációjából eredő előnyöket, nem gondoltak arra, hogy az iskola helyi számítógépes hálózatának kiépítése során milyen óriási jelentősége lehet a könyvtár bevonásának, az iskola különböző részein elérhető, felhasználható könyvtári adatbázisoknak, információs forrásoknak.

Azért is volt – többek között – óriási jelentőségű a Soros Alapítvány pályázati felhívása, mert a NAT a Nemzeti Információs Stratégiával (NIS) és egyéb követelményekkel, állásfoglalásokkal összhangban kifejezésre juttatta a forrásközpont típusú iskolai könyvtár létrehozásának szükségességét, a könyvtár sajátos

helyét és szerepét az iskola számítógépes infrastruktúrájában, lehetőséget adott annak átgondolására, hogy a könyvtár hardver és szoftver fejlesztésének milyen pedagógiai, társadalomformáló hozadéka lehetnek. Egyúttal az informatikával foglalkozó szakemberek együttműködésére terelte a figyelmet az iskolán belüli és az iskolán kívüli könyvtári környezettel is. Több intézmény megtervezte könyvtára bekapcsolódását a lokális hálózati rendszerébe. Néhány helyen pedig átgondolták az iskolán kívüli számítógépes kapcsolatok lehetőségeit. A dokumentációk között gondosan kidolgozott együttműködési megállapodásokat találhattunk, amelyek azonos településen vagy régióban működő közművelődési, ill. felsőoktatási könyvtárak és az iskolák (iskolai könyvtárak) számítógépes hálózattá szervezése érdekében jöttek létre. Figyelemre méltó megállapodások születtek például a jászvári intézmények, a füzesabonyi, soproni, békéscsabai könyvtárak között. Önmagában is figyelemre méltó eredménynek tartom tehát, hogy közel ezer közoktatási intézményben kidolgozták a könyvtári számítógépesítés programját, és átgondolták a helyi erőforrásokat a megoldáshoz, sőt ezzel összefüggésben a könyvtár egyéb működési feltételeinek fokozatos javítása is szóba került. *Összességül megállapíthatjuk, hogy a pályázat komoly szellemi, anyagi erőforrásokat hozott mozgásba.*

Végül a Soros Alapítvány a fejlesztések anyagi támogatásával lehetővé tette a nyertes pályázók számára tervezett elképzeléseik gyakorlati megvalósítását.

A benyújtott pályázatok főbb jellemzői

A 3800, könyvtárral rendelkező iskola közül **918 pályázó** jelentkezett a felhívásra, amelyet 1996 tavaszán tett közzé az Alapítvány. A csoportos pályázatok miatt a ténylegesen pályázó intézmények száma ennél is több (935).

A pályázatok változatos színvonalúak voltak, hiszen az iskolák működési feltételei, könyvtári adottságai, pedagógiai kultúrája is rendkívül eltérő. Valójában az átlagosnál magasabb szinten az iskolai könyvtárak valóságos helyzetének, problémáinak hiteles keresztmetszetét nyújtotta a terület ismerőjének.

Érdemes a pályázatokat a működési feltételek szempontjából szemügyre venni. Ez olyan megfontolásból is érdekes lehet, hogy még az élvonalbeli iskolák, a fejlesztésre leginkább fogékony intézmények könyvtárai esetében is milyen komoly feltételhiányosság tapasztalható. Az mindenesetre megállapítható, *hogy fejlesztési elképzelés többnyire ott születik, ahol felelős gazdája, főfoglalkozású és megfelelő képesítésű (700-nál több a felsőfokú pedagógiai és könyvtárosi képesítéssel rendelkezők száma) könyvtárostánára van az intézménynek.* A pályázók közül 15-r tehető csak a főfoglalkozású könyvtárossal nem rendelkező könyvtárak köre. Egyúttal az is figyelemre méltó, hogy a legigényesebb fejlesztő programok olyan műhelyekből kerültek ki, ahol 1,5–3 főfoglalkozású könyvtárostánár dolgozik. Érdemes azt is megjegyeznünk, hogy olykor a szakmai, pedagógus köztudatban olyan tévhitek élnek a könyvtárostánárról, hogy alapvetően humán beállítottságú, a számítógép használatától idegenkedő értelmiségi. Nos, ezt az állítást önmagában megcáfolja az a tény, hogy a könyvtárostánárok közül lényegesen több azoknak a száma, akik a számítógéphasználat alapvető tudnivalóival rendelkeznek, mint akik könyvtárunkban megfelelő hardverrel és szoftverrel ellátottak.

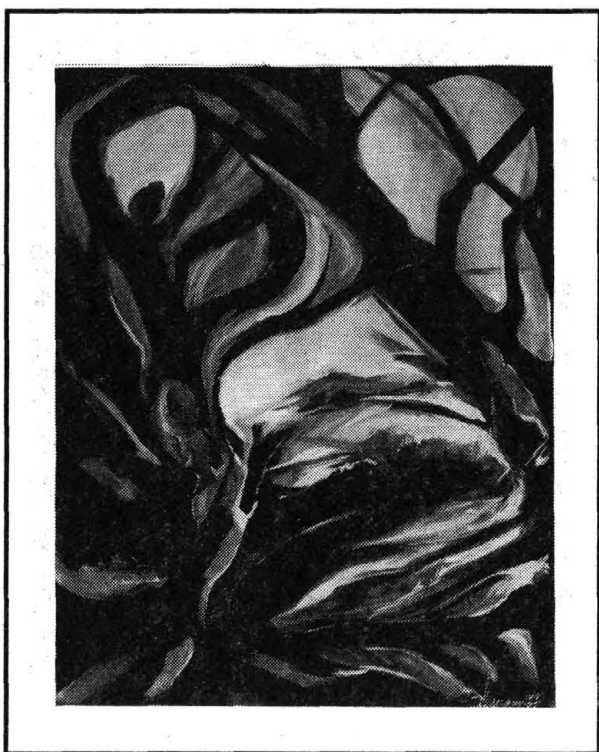
Önálló rendeltetésű helyiség 34 iskolából hiányzott. Ennél több volt viszont az elégtelen alapterülettel rendelkezők száma, ami a szolgáltatóképesség, a helybenhasználat, a könyvtárpedagógiai munka fejlődését gátolja. A jelentkező iskolák többségében a *legtöbb gondot az állományi választék szűkössége* (350 iskola 10 000-nél kisebb gyűjteményt jelentett) okozta, és körülbelül 360-ra tehető a 100 ezer Ft-nál kevesebb összegből gyarapító könyvtárak köre. Feltűnően kevés a könyvtárakba járó sajtótermék, folyóirat, és sokan alig jeleztek nem nyomtatott ismerethordozókat vagy a könyvtáron kívül elhelyezett videó, ill. számítógépes ismerethordozókról számoltak be. Ezekből a kedvezőtlen ellátottsági jellemzőkből adódott, hogy a jelentkezők közül az első szűrésen kb. 370 iskola esett ki.

Az előzetes szűrés után megmaradó 550 pályázat értékelésénél természetesen a feltételek, a helyi önerős fejlesztések és vállalkozások mértékén túl elsősorban a szakmai programot, a tartalmi munka, a szakmai színvonal minőségére utaló jellemzőket vettük figyelembe. Az értékelés szempontjai között közrejátszott az iskola, ill. könyvtára nyitottsága és kapcsolatteremtő készsége a társadalmi környezettel, a kulturális és egyéb intézményekkel.

A könyvtár nyitottságára utaló kérdésekre adott válaszok összesítéséből kiderült, hogy a könyvtár alapszolgáltatásain túlmutató feladatok vállalásából az amúgy is túlterhelt könyvtárosok jelentős mértékben veszik ki részüket. Az ilyen típusú könyvtári tevékenységek félesége félszázat is meghaladó bőségben jelzi a könyvtár szerepét, szerteágazó beépülését az iskola összetevékenységébe.

Példaként álljon itt a tevékenységi skála: kiállítások rendezése, évkönyv, iskolaújság szerkesztése, tankönyvrendelés és terjesztés, szakmai továbbképzések, munkaközösségi foglalkozások, iskolai ünnepélyek, évfordulós megemlékezések, egyéb rendezvények szervezése, szavalóverseny, a tanulók tanulmányi versenyekre (pl. Bod Péter könyvtárhasználati verseny, nyelvhelyességi, Kazinczy szépkiejtési verseny, szavalóverseny, mesemondóverseny stb.) való felkészítése, szakcsoportok, diákönkormányzati összejövetelek, diákstúdió, sulirádió, iskolatörténeti, helytörténeti dokumentumok gyűjtése, muzeális gyűjtemények gondozása stb. Arról vitatkozni lehetne végül is, hogy mely tevékenységek vállalhatók és melyek nem egy könyvtáros alapvető munkaköri feladatainak csorbítása nélkül, de a felsorolás mindenesetre reprezentálja a könyvtár iskolai életben betöltött pótolhatatlan, sokoldalú szerepét. Rendkívül fontos a könyvtár szocializációs szerepe, különösen a súlyos szociokulturális hátrányokkal küszködő tanulók körében; a tanítási órán kívül vállalt pedagógiai tevékenység, a tanulókkal való differenciált foglalkozás megannyi formája. A könyvtár valóban a közösségi élet központja, ahol kicserélhetik információikat, olykor gondjaikat is a diákok, tanárok.

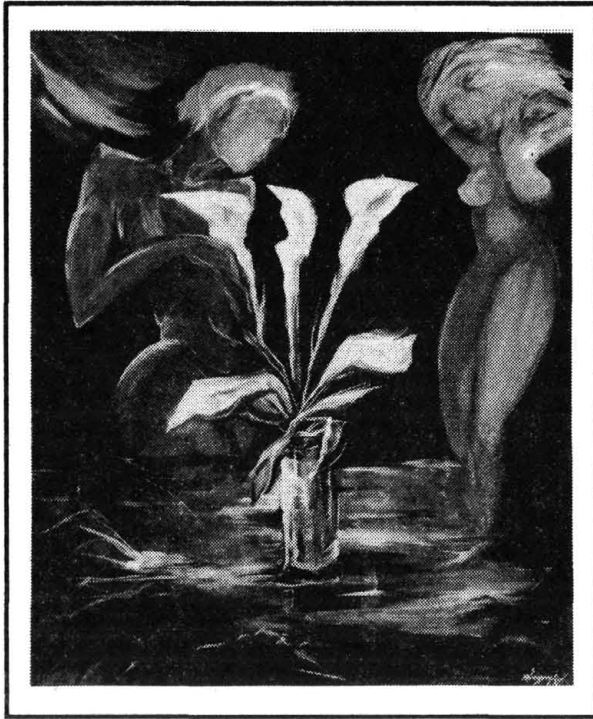
Érdekes válaszok érkeztek arra a kérdésre is, hogy „Az iskola diákjai bekapcsolódnak-e valamilyen sajátos módon a könyvtár munkájába?” A kérdőívek tanúsága szerint a tanulók általában kedvvel, belső indíttatásból szívesen tevékenykednek a könyvtár érdekében. A diákok öntevékenysége a szakmai, manuális teendőkben való részvételtől az iskolaújság, kiállítások, tananyaghoz kapcsolódó oktatási anyagok elkészítésén keresztül elvezethet a könyvtár működési feltételeinek aktív megteremtéséig. Utóbbira jó példa a Salgótarjáni Építőipari Szakközépiskola kezdeményezése, ahol a tanulók maguk valósították meg a könyvtár helyiségének kialakítását a tetőtér építészeti adaptációjával.

A fentiekből jól látható, hogy a könyvtár informatikai fejlesztése egy már meglévő, működőképes, nyitott szervezetben jól hasznosulhat, az igényelt és megadott pályázati támogatás (hardver, szoftver, INTERNET hozzáférés) tovább gazdagíthatja az iskolai tanulmányokhoz, az iskolai közösségi élethez felhasználható információs források, eszközök körét és a tanulók, nevelők szűkebb ill. távolabbi világgal való interaktív kapcsolatteremtésének lehetőségeit. Hozzá kell tennünk, hogy minél jobbak a könyvtár működési feltételei (helyiség, személyi ellátottság, nyitvatartás stb.) annál hatékonyabb lehet az új, korszerű eszközök hasznosulása is. A feltételek között meghatározó szerepet tölt(enek) be a jól felkészült, az újfajta eszközökhöz technikailag és pedagógiailag értő könyvtárosanár(ok), főltéve, ha munkaidejük mértéke ezt lehetővé teszi. Ők közvetítik, segítik, szervezik e források és eszközök célszerű és szakszerű használatát, használtatását.

Mit várnak az iskolák könyvtáruk a számítógépesítéstől, a korszerű információs eszközök, források használatától?

1.) Az iskolai könyvtárak mélyben gyökerező, előremutató, pozitív pedagógiai hagyományaikból eredően a hardver-szoftver feltételek igénye soha nem jelentett öncélú fejlesztést; a pályázati kérelmek többségében a technikai eszköz mindig megalapozott volt, funkcionális értelmet kapott. *A számítógépesítés nem cél,*

hanem eszköz a könyvtári fejlesztésekben. (Sokszor így derült ki az informatikát oktatók számára a könyvtári alkalmazások igen széleskörű lehetősége.)

A pályázók könyvtár-szakmai szempontból a nyilvántartások, a könyvtári munkafolyamatok (állományellenőrzés, -építés, előjegyzés, kölcsönzés stb.) egyszerűbb, pontosabb elvégzését, a különböző ismerethordozók árnyaltabb, differenciáltabb, feltárását, visszakereshetőségét várták a számítógépesítéstől. A könyvtár helyi adatbázisának megteremtésével és a külső adatbázisok felhasználásával a könyvtár tájékoztató képességének erősítését, ezen keresztül a használói kör (pedagógus, tanuló) igényeinek minél maradéktalanabb kielégítését kívánták elérni. (Külön kategóriát képviseltek közöttük a nagyobb muzeális gyűjteménnyel rendelkező iskolai könyvtárak, amelyek a könyvészeti s pedagógiatörténeti szempontból páratlan értékű anyagok feltárásával már a tudományos kutatás érdekeit hangsúlyozták.)

Pedagógiai szempontból – a NAT követelményeivel összhangban – az iskolák minél előbb fel szeretnék készülni arra, hogy a tanulók megismerkedhessenek az információszerzés korszerű forrásaival, technikáival, és tapasztalatokat szerezhessenek ezek gyakorlati alkalmazásában is. A legtöbb pályázatban kiemelt hangsúlyokat kapott az adatbázisban való keresés, a hálózati hozzáférés, a távadatvitel tapasztalati megismerésének, később önálló használatának követelménye. A pályázók többsége arra is kitért, hogy ezeknek a technikáknak az alkalmazására fokozatosan a különböző műveltségterületeken is alkalmat kell adni, és lehetőség szerint a könyvtár helyi hálózatba kapcsolásával el kell érni az adatbázisok elérhetőségét az iskola különböző pontjairól. Felismerték azt a le-

hetőséget, hogy a könyvtár az iskola működő helyi (általában Novell) rendszerű hálózatához való csatlakoztatásával egyidejűleg többen használhatják – a könyvtáron belül és kívül (számítógépterem, nevelői szoba stb.) – a könyvtári adatbázisokat és egyéb információhordozókat. Ez egyben az információszerzés technikáinak széles gyakorlóterét is megteremthetné egy oktatási intézményben. A gyakorlóiskolai pályázatokban a pedagógusjelölteknek a fenti feladatokra való metodikai, technikai felkészítését is fontos célnak tekintették.

2.) A lehetőségekhez képest szakszerűek, pontosak, körültekintőek voltak a technikai fejlesztést tartalmazó leírások. (Ebben ismét a helyi együttműködés eredményeit vélhettük felfedezni könyvtárostanár és informatikai tanár között.)

A pályázók hardver és szoftver igényüket többnyire a fenti célok érdekében határozták meg. Az iskolák többsége (közel 700 int.) első számítógépért pályázott. A számítógéppel már rendelkező könyvtárak általában újabb típusú, ill. a használók részére hálózatba állítható gépekre pályáztak. Az intézmények kevés kivételtől eltekintve könyvtári integrált program(rendszerre) is igényt tartottak. (Túlnyomó részben az iskolai könyvtárakra kifejlesztett SZIRÉN program legújabb hálózati verzióját és a kapcsolódó MNB adatbázist, valamint a közelmúltban elkészült iskolai könyvtári tárgyszójegyzéket jelölték meg.) Mindez kiegészült a könyvtári tájékoztatást/tájékozódást segítő adatbázisok és a multimédiák sommás vagy tételes kívánságával. Az INTERNET hozzáférhetősége elvileg mindenki számára vonzó volt, többen azonban nem merték vállalni a várható használói költségek miatt.

A pályázat menete, nyertesei

Az 1996 tavaszán meghirdetett felhívásra beérkezett 918 pályázatból előzetes szűrés után megmaradtak (540 pályázat) tételes értékelésre 1996 augusztus–szeptember folyamán került sor. A kurátorok pontszámainak összesített értéke alapján jött létre az a rangsor, amelynek élvonalából került ki nyertesként a 169 pályázó. Ezt követően került sor az igények utólagos pontosítására és a beszerzések technikai lebonyolítására, majd az „információs csomagok” összeállítására, amelyek anyagi forrásait a Soros Alapítvány pótlólagos forrásokból 60 millióról 80 millióra egészítette ki.

Rendkívül vegyes volt a pályázó intézmények összetétele a telephely szempontjából. A 169 intézmény közül mindössze 43 budapesti, 126 iskola vidéki település (főként megyeszékhely, ill. középváros) intézménye. 8-10%-ra tehető a kistéleplülés, kisközség nyertes iskolája. Általában erre a pályázatra nem a hátrányos helyzetű kistéleplüések jelentkezése volt a jellemző, hiszen olyan feltételeket szabott a kuratórium, amelyek ezt eleve nem tették lehetővé. Ennek ellenére a nyertes kistéleplüések – talán erőn felül vállalt – kötelezettségei garanciát adtak arra, hogy az iskolában a világgal kapcsolatot teremtő technika az egész község lakosságának javát fogja szolgálni.

Vegyes a kép az iskolatípusok szempontjából is: 79 általános iskola és 90 közepfokú iskola pályázott eredményesen, köztük – figyelemre méltóan – 10 gyakorlóiskola is található. A kisebb települések, városi lakótelepek iskolái között

jellemző típus az ÁMK könyvtára, ill. önállóan működő kettős funkciójú iskolai és közművelődési könyvtár.

Fenntartói szempontból zömében önkormányzati iskolák kaptak adományt, de a nyertesek között az intézmények összlétszámához viszonyítva szép számmal találhatók felekezeti iskolák (21 int.), néhány alapítványi intézmény, és közel 10 nemzetiségi iskola is részesült a támogatásban.

A támogatás átadására 1997 januárjában került sor. Az iskolák által igényelt és elnyert információs eszközök a következők:

- 1 db multimédia számítógép
- lézerprinter
- a Soros Alapítvány által biztosított teljes körű dial-up Internet hozzáférés
- Win'95 magyar nyelvű szoftver
- Office '95 magyar nyelvű szoftver
- multimédia szoftvercsomag
- SZIRÉN könyvtárkezelő program adatbázissal (MNB adatb. + tárgyszój.)

Az információs csomag a pályázók igényeitől, az iskola típusától függően némileg eltérő volt.

A pályázók az adomány átvételével egyidejűleg szakmai eligazításban részesültek az eszközök és források felhasználásának megkönnyítése érdekében. A SZIRÉN integrált könyvtári rendszer használatba vételére való felkészítést várhatóan februárban (három helyszínen) kapják meg az érdekeltek a programba való belépéshez szükséges jelszóval együtt.

Egyébként a jelzett igények volumene és a pályázat anyagi feltételeinek korlátai miatt a pályázók a SZIRÉN program egyfelhasználós verzióját kapták meg. A hálózati verziót csak azok kapták meg (18 intézmény), akik már rendelkeztek a programmal, és csak a frissebb változatra volt szükségük. A könyvtári tájékoztató munkához fontos adatbázisokat (Irodalomtörténeti analitika, Események-évfordulók, PRESSDOK stb.) az iskolák a rendelkezésükre bocsátott összegből (50–70 ezer Ft) – szükség szerint – egyénileg szerezhetik be. De ebből az összegből a SZIRÉN hálózati verzióját is megvásárolhatják.

Összegzésül: a Soros Alapítvány a fejlesztések 80 milliós anyagi támogatásával lehetővé tette a 169 nyertes pályázó számára tervezett elképzeléseik gyakorlati megvalósítását. A pályázat hozadéka azonban ennél sokkal több: a várakozáson felüli részvételi kedv bebizonyította az iskolák tényleges, tömeges igényét a korszerű információs eszközök könyvtári alkalmazása iránt. A pályázat egyúttal az iskolai könyvtárak fejlesztésének szükségességére is ráirányította az iskolavezetők és -fenntartók figyelmét. Figyelemre méltó eredménynek tekinthetjük azt is, hogy a pályázaton induló közel ezer iskolában átgondolták és elkészítették a könyvtár számítógépesítési programját, mégpedig az intézmény információs rendszerének, összetevékenységének szerves részeként. A tervezet kidolgozása azokon a helyeken is az információs tevékenységet végző pedagógusok (számítógépes informatikát oktatók, könyvtárostánárok, oktatástechnológusok, technikatánárok stb.) együttműködésére irányította a figyelmet, ahol eddig erre nem is gondoltak. Több helyen a pályázó iskola a környező intézményekkel (más iskolákkal, felsőoktatási és közművelődési könyvtárakkal) is felvette a kapcsolatot, és gyümölcsöző együttműködésre volt képes. Tapasztalataink szerint a pá-

zat valóban jelentős szellemi élénkülést eredményezett, és a legtöbb helyen a helyi anyagi erőforrásokat is mozgásba hozta.

Végül: a nyertes pályázóktól elvárható az adomány rendeltetésszerű használatának mielőbbi helyi megszervezése, lehetőség szerint önerős továbbfejlesztése, elsősorban a használói érdekeknek megfelelően. Ezen kívül elvárható az is, hogy kedvező adottságaikat a környező iskolák pedagógusainak, vezetőinek is bemutassák, megosszák velük szakmai, pedagógiai tapasztalataikat.

Előreláthatólag ugyanez a pályázat nem kerül újra kiírásra. A második körben kiesett kb. 350 pályázat közül választja ki majd a kuratórium azt a 80–100 könyvtárat, melyek az ideihez hasonló támogatásban részesülnek. Az idei nyerteseknél a további fejlesztések lehetőségei is a Soros Alapítvány tervei között szerepelnek.

Dán Krisztina

